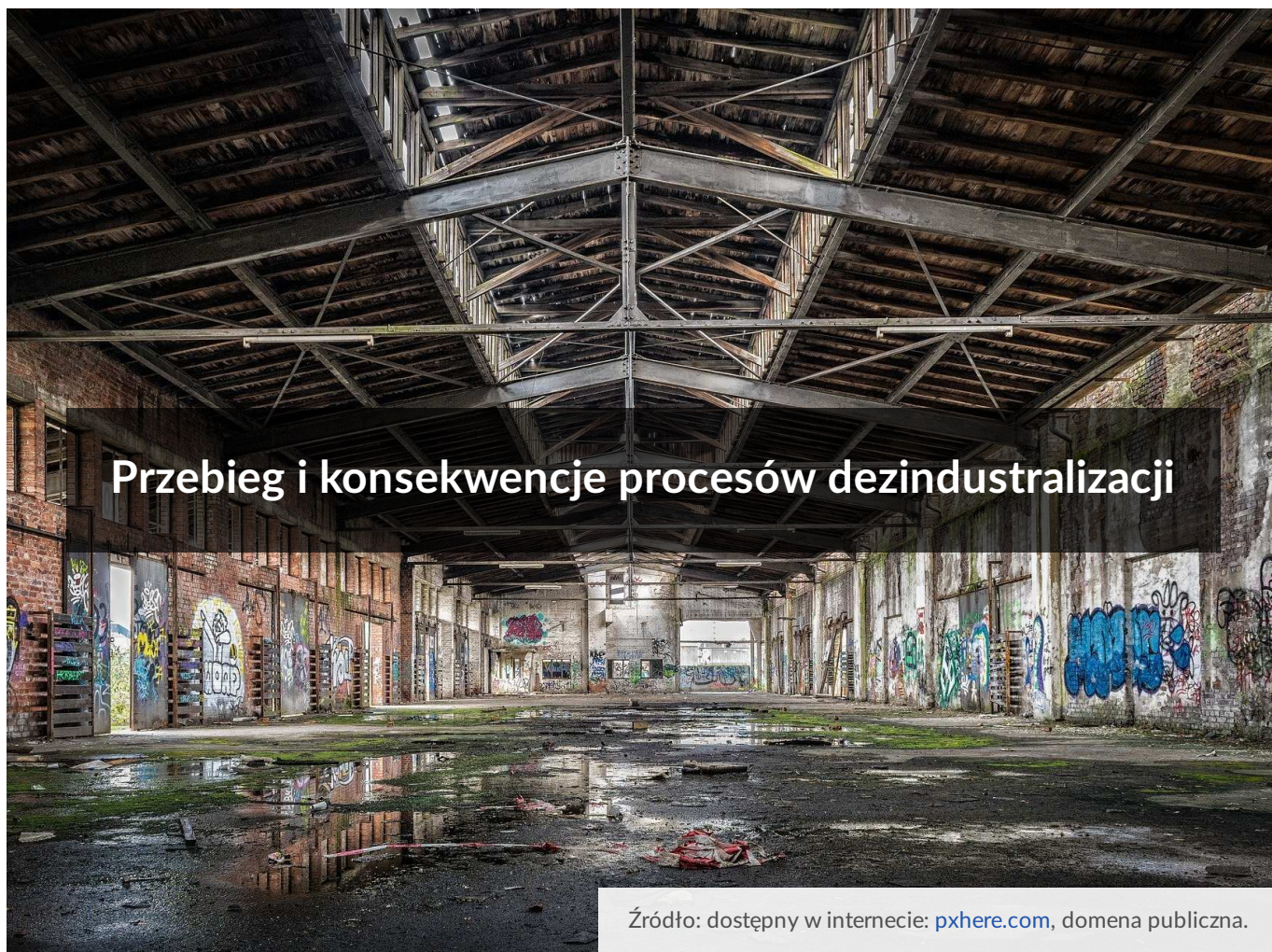

Przebieg i konsekwencje procesów dezindustrializacji

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Przebieg i konsekwencje procesów dezindustrializacji

Źródło: dostępny w internecie: pxhere.com, domena publiczna.

Na czym polega proces dezindustrializacji? Jak można podzielić proces dezindustrializacji? Jakie są przyczyny zachodzenia dezindustrializacji w gospodarce? Jakie są konsekwencje tego procesu? Odpowiedź na te pytania poznasz w toku dzisiejszej lekcji.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, na czym polega dezindustrializacja.
- Dokonasz podziału dezindustrializacji.
- Wymienisz przyczyny i konsekwencje procesu dezindustrializacji dla gospodarki kraju i standardu życia ludności.

Przeczytaj

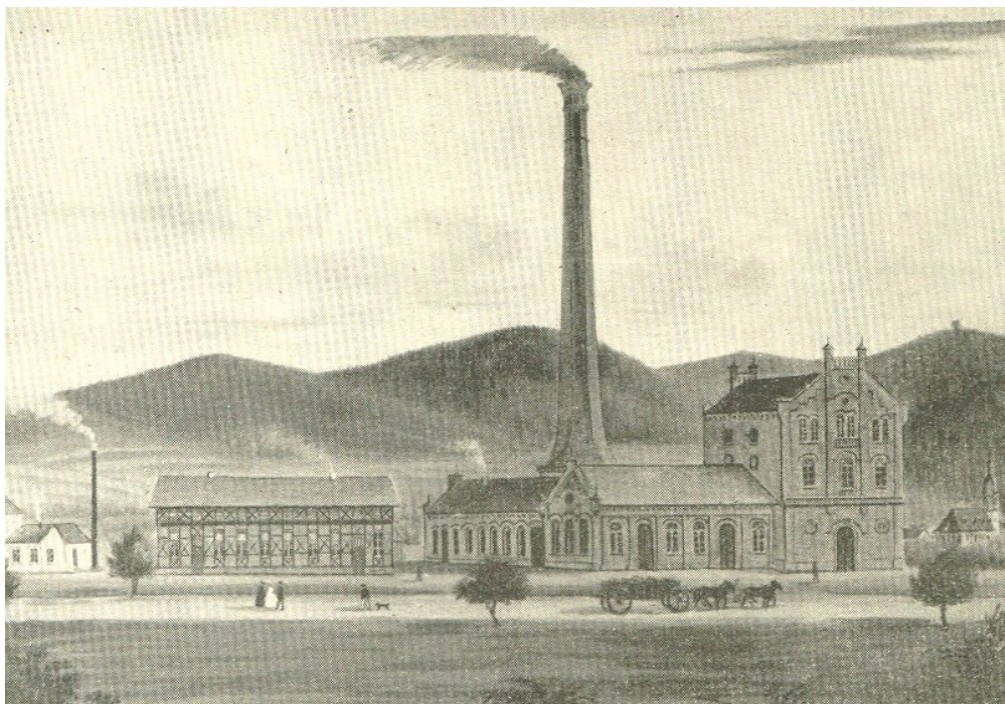
Industrializacja jest to proces przekształcania się społeczeństwa tradycyjnego w społeczeństwo przemysłowe dzięki wprowadzeniu gospodarki opartej na mechanizacji produkcji, kierowanej planowo przy użyciu określonych metod zarządzania, charakteryzujący się zwiększaniem odsetka osób zatrudnionych w przemyśle, standaryzacją czasu pracy i wyraźnym podziałem pracy.

Przestrzenne zróżnicowanie procesów industrializacji na świecie

Struktura przemysłu w skali świata jest silnie zróżnicowana. W krajach wysoko rozwiniętych znaczący udział w gospodarce ma przemysł zaawansowanych technologii i gospodarka oparta na wiedzy. Z kolei w krajach rozwijających się brak możliwości kapitałowych, brak wykształconej kadry i słabo rozwinięty rynek zbytu sprawiają, że produkcja przemysłowa nadal związana jest z górnictwem, przemysłem lekkim i spożywczym. W latach 60. XX w. tzw. „tygrysy azjatyckie” (Singapur, Korea Południowa, Hongkong, Tajwan) stworzyły korzystne dla inwestorów warunki do zakładania przedsiębiorstw produkujących na eksport w tych krajach w zamian za liberalne przepisy podatkowe, niskie ceny gruntów i tanią siłę roboczą. Z czasem kraje te zaczęły odgrywać ważną rolę w produkcji elektroniki użytkowej. Osiągnęły też wysoki wzrost gospodarczy. Do nowo uprzemysłowionych krajów zalicza się: Chiny, Brazylię, Indie, Argentynę oraz Meksyk. Specjalizacja światowej produkcji zależy od istniejącej bazy surowcowej i energetycznej. Im większy kraj, tym bardziej zróżnicowana jest struktura przemysłu.

Tendencje w obecnym rozwoju przemysłu:

- kraje wysoko rozwinięte dążą do deglomeracji (rozpraszania) okręgów przemysłowych,
- w krajach rozwijających się występuje koncentracja przemysłów i tworzenie nowych ośrodków i okręgów przemysłowych (głównie surowcowych),
- restrukturyzacja okręgów przemysłowych w krajach wysoko rozwiniętych prowadzi do zmian w strukturze gałęziowej przemysłu: zamykania hut i kopalń oraz rozwoju technopolii,
- kraje wysoko rozwinięte lokalizują wiele fabryk w krajach słabo rozwiniętych (dotyczy to przede wszystkim przemysłu ciężkiego).

Fabryka w Ilmenau, ok. 1860 roku. Przez lata kominy fabryk były uważane za symbol procesu industrializacji oraz stały się wizytówką rozwoju.

Źródło: dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, domena publiczna.

Dezindustrializacja jest to proces społeczno-ekonomicznych zmian, które zachodzą wskutek zamknięcia zakładów przemysłowych lub ograniczenia ich produktywności na danym obszarze. Dotyczy to głównie przemysłu wytwórczego oraz ciężkiego. Dezindustrializacja jest przeciwieństwem procesu industrializacji, który dotyczy uprzemysłowienia. Zmiany w technice nie są jedyną przyczyną dezindustrializacji. Wiele przedsiębiorstw z pogranicza między sektorem drugim a sektorem trzecim zmieniło swój profil wytwarzania. Oznacza to, że wiele firm przemysłowo-usługowych nabrało charakteru usługowo-przemysłowego.

Dezindustrializację należy postrzegać jako zjawisko obiektywne, niezależne od preferencji podmiotów ekonomicznych, a nawet jako niedające się przez nie kontrolować.

Przyczyny zmniejszenia się znaczenia przemysłu w gospodarce leżą zarówno po stronie popytu, jak i po stronie podaży. Wzrost dynamiki wydajności pracy i łącznej produktywności czynników wytwórczych mają bezpośredni wpływ na wielkość i strukturę produkcji.

Przekształcenia strukturalne w gospodarce znajdują istotną przyczynę w technice. Stała mechanizacja wytwarzania dóbr zmniejszyła zapotrzebowanie na pracę najpierw w rolnictwie, a później w przemyśle. Mniejsze zużycie energii i materiałów w celu wytworzenia dóbr finalnych doprowadziło do zmniejszenia się rozmiarów fizycznych wielu rodzajów produkcji przemysłowej.

Warto zaznaczyć, że proces dezindustrializacji nie polega na całkowitym zamknięciu wszystkich zakładów przemysłowych. Dezindustrializacja, inaczej odprzemysłowienie, polega dokładnie na zmniejszeniu się udziału przemysłu w produkcie krajowym brutto (PKB). Jedynie w sytuacji skrajnej w danym państwie zjawisko to sprowadza się do zaniku lub radykalnego spadku wielu rodzajów produkcji przemysłowej w ujęciu bezwzględnym. Najczęściej jednak oznacza ono jedynie obniżenie się jej wielkości relatywnej.

Jeżeli przyjąć podział gospodarki na trzy zasadnicze sektory, czyli rolnictwo (sektor pierwszy), przemysł (sektor drugi) i usługi (sektor trzeci), dezindustrializacja oznacza spadek udziału sektora drugiego w PKB. W procesie tworzenia PKB miejsce artykułów przemysłowych zajmują towary pochodzące z sektora usług. Poprzedza ją zmniejszenie się udziału rolnictwa w produkcji łącznie.

Proces dezindustrializacji można podzielić na całkowity oraz względny

Dezindustrializacja całkowita jest to zmniejszenie rentowności, kapitału, zatrudnienia, produkcji w przemyśle, obniżenie eksportu towarów oraz stały deficyt handlowy w sektorze przemysłowym.

Dezindustrializacja względna z kolei to zmniejszenie udziału przemysłu w gospodarce.

Proces dezindustrializacji w większości krajów rozwiniętych miał miejsce w drugiej połowie XX w., natomiast w Polsce nastąpił wraz z obaleniem komunizmu po 1989 roku. Po tym roku sektor przemysłowy w Polsce załamał się, ponieważ musiał sobie radzić bez państwowych dotacji, w warunkach wolnego rynku. Doprowadziło to do likwidacji miejsc w pracy w przemyśle i wzrostu bezrobocia. Dezindustrializacja ta była w dużej mierze niezamierzona i szkodliwa dla kraju. Tylko część zakładów udało się sprywatyzować i utrzymać przy życiu.

Przyczyny procesów dezindustrializacji:

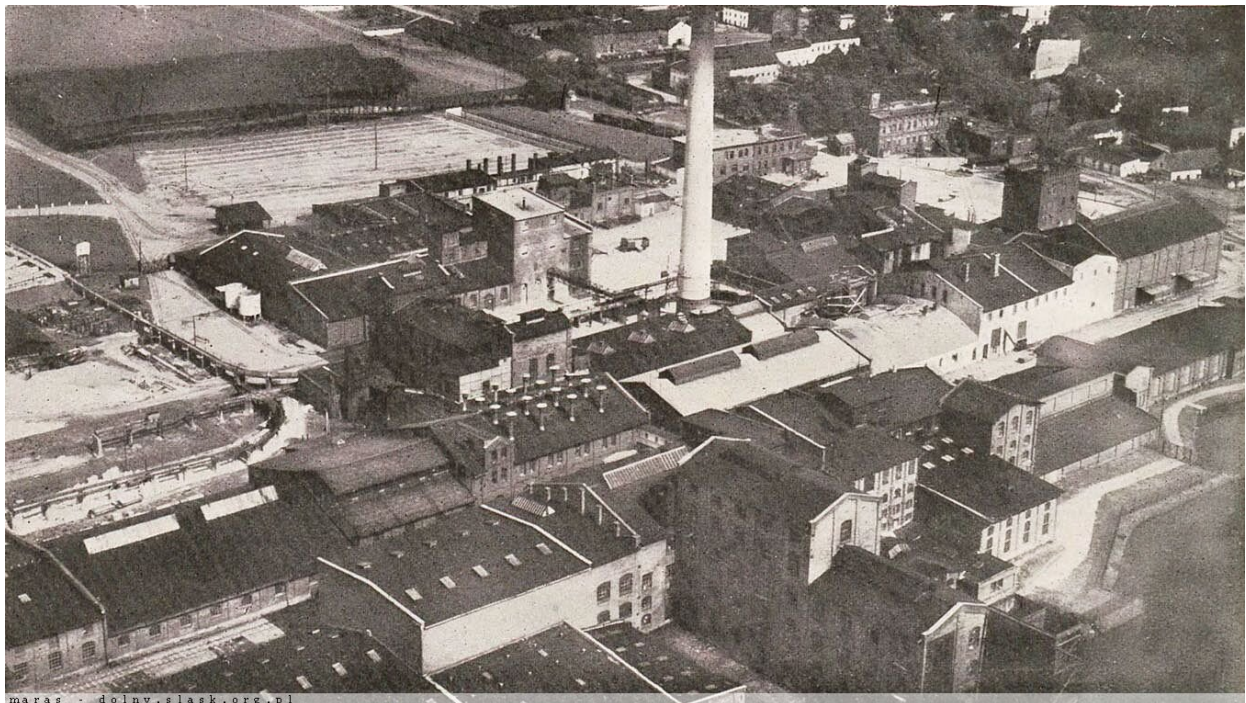
- spadek popytu na dobra przemysłowe (zmieniająca się struktura popytu w krajach zamożnych),
- utrzymujący się spadek cen towarów przemysłowych,
- globalizacja (korzystanie z [outsourcingu](#), [offshoringu](#)).

Konsekwencje procesów dezindustrializacji

- Niski wzrost wydajności pracy,
- zmniejszenie zatrudnienia w sektorze przemysłowym,
- wzrost cen usług,
- nierówności płacowe,
- upadek starych gałęzi przemysłu,

- mała siła związków zawodowych,
- współpraca między krajami rozwijającymi się,
- tendencja spadkowa dochodów gospodarki,
- przenoszenie przemysłu do krajów rozwijających się,
- wzrost bezrobocia.

Przykładami procesów odprzemysłowienia mogą być polskie cukrownie. W 1990 roku na obszarze kraju znajdowało się 78 cukrowni. W 2019 roku największym zagłębiem cukrownianym było woj. kujawsko-pomorskie, gdzie znajdowało się 13 cukrowni, woj. dolnośląskie (12 cukrowni) oraz wielkopolskie (11 cukrowni). Do przyczyn likwidacji cukrowni na terenie Polski należy zaliczyć: zbyt duże zagęszczenie zakładów na terenie województwa, brak rentowności, przestarzałe technologie, małą produktywność oraz słabą infrastrukturę transportową.

Cukrownia Klecina powstała w 1834 roku, w 1994 roku – na skutek złego zarządzania – została zamknięta, a w 1999 roku – wyburzona.

Źródło: dostępny w internecie: fotopolska.eu, tylko do użytku edukacyjnego.

Słownik

offshoring

przeniesienie wybranych procesów działalności przedsiębiorstwa za granicę

outsourcing

strategia zarządzania polegająca na zlecaniu wyspecjalizowanej zewnętrznej firmie wykonania zadań, które nie są bezpośrednio związane z podstawowym profilem

działalności firmy zlecającej

Źródło: [Encyklopedia PWN](#)

Film edukacyjny

Zapoznaj się z filmem i wykonaj polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D16KZELUD>

Przebieg i konsekwencje procesów dezindustrializacji

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film dotyczy przebiegu i konsekwencji procesów dezindustrializacji.

Polecenie 1

Analogicznie do przykładu z filmu, podaj miasta w Polsce, w których procesy dezindustrializacji pozostawiły po sobie największe nieużywane grunty.

Polecenie 2

Wypisz inne skutki dezindustrializacji, pomijając te podane w filmie.

Polecenie 3

Wyjaśnij, dlaczego procesy dezindustrializacji w Polsce zachodziły o wiele później niż w krajach Zachodu.

Mapa myśli

Polecenie 1

Podaj konsekwencje procesu dezindustrializacji, zapisując je na mapie myśli.

- Konsekwencje dezindustrializacji
 - zatrudnienie
 - zasoby kapitałowe
 - eksport towarów
 - wielkość produkcji
 - rynek pracy
 - warunki i jakość życia
 - ceny usług
 - dochody państwa

Polecenie 2

Na podstawie dostępnych źródeł i własnej wiedzy opisz sposoby walki z negatywnymi skutkami procesu dezurbanizacji takimi jak np. wzrost bezrobocia czy niszczenie ogromnych obszarów przemysłowych, które przestały być używane.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autorki: Magdalena Fuhrmann

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Przebieg i konsekwencje procesów dezindustrializacji

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres podstawowy, klasa II

Podstawa programowa

XI. Przemysł: czynniki lokalizacji, przemysł tradycyjny i zaawansowanych technologii, dezindustrializacja i reindustrializacja, struktura produkcji energii i bilans energetyczny, zmiany wykorzystania poszczególnych źródeł energii, dylematy rozwoju energetyki jądrowej.

Uczeń:

3) analizuje przebieg i konsekwencje procesów dezindustrializacji w wybranych państwach świata oraz uzasadnia rolę procesów reindustrializacji na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Europy i Polski.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wyjaśnia, czym jest proces dezindustrializacji,
- omawia etapy procesu dezindustrializacji,
- wskazuje przykłady państw, które przeszły proces dezindustrializacji.

Strategie nauczania: asocjacyjna

Metody i techniki nauczania: blended learning, IBSE

Formy pracy: praca indywidualna, praca w parach, praca w grupach

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny, zeszyt przedmiotowy

Materiały pomocnicze

Wieloński A., *Geografia przemysłu*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Nauczyciel przedstawia cele lekcji.

Faza realizacyjna

- Nauczyciel rozmawia z uczniami o procesie industrializacji i jego cechach oraz przebiegu. Uczniowie na tej podstawie próbują najpierw sami zdefiniować proces dezindustrializacji.
- Uczniowie zapoznają się z filmem edukacyjnym i wykonują notatki. Następnie weryfikują swoje wcześniejsze przypuszczenia dotyczące procesu dezindustrializacji.
- Nauczyciel sprawdza zrozumienie treści filmu. Uczniowie na forum klasy wskazują, czym jest i jak przebiega proces dezindustrializacji, wskazują kraje, w których proces wystąpił lub występuje obecnie.
- Uczniowie omawiają następnie różnice w procesie dezindustrializacji w krajach wyżej i słabiej rozwiniętych, w tym w Polsce.
- W parach uczniowie zapoznają się z mapą myśli. Zastanawiają się, jakie konsekwencje ma proces dezindustrializacji we wskazanych dziedzinach: zatrudnienie, zasoby kapitałowe, eksport towarów, wielkość produkcji, rynek pracy, warunki i jakość życia, ceny usług, dochody państwa. Swoje spostrzeżenia zapisują na mapie.
- Nauczyciel wskazuje pierwszą parę i prosi o omówienie konsekwencji dezindustrializacji w pierwszej grupie. Pozostali uczniowie sprawdzają, czy odpowiedź jest prawidłowa, jeśli nie, wspólnie omawiają poprawną odpowiedź. W ten sposób omawiane są wszystkie konsekwencje procesu dezindustrializacji. Uczniowie nanoszą poprawki na swoich mapach myśli i zachowują ostateczne wersje. Mapa będzie przydatna do późniejszego powtórzenia materiału.

Faza podsumowująca

- Przypomnienie celów lekcji.
- Podsumowanie wiedzy zaprezentowanej na lekcji.
- Utrwalenie najważniejszych treści, szczególnie tych, które sprawiały uczniom najwięcej problemów podczas zajęć.
- Ocena pracy uczniów podczas lekcji.

Praca domowa

- Utrwalenie wiadomości przedstawionych na lekcji
- Opisz przebieg i konsekwencje dezindustrializacji w swoim regionie (alternatywnie nauczyciel może wskazać konkretny region kraju).

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Film edukacyjny może zostać wykorzystany na innych, zróżnicowanych tematycznie lekcjach dotyczących rozwoju przemysłu oraz jego poszczególnych etapów (zakres podstawowy: IX. 1; XI. 1, XI. 3). Może zostać zastosowany także podczas lekcji dotyczącej historii rozwoju przemysłu.